

Archeologienota Mortsel – Heirbaan 60

Natasja Reyns en Jordi Bruggeman

Temse
2017

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2017/12.807/17

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht	6
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	6
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	7
2.3.3	Werkwijze	12
2.4	Assessmentrapport	12
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	12
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	17
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	21
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	22
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	23
3	Samenvatting.....	24
4	Bibliografie	25
4.1	Publicaties	25
4.2	Websites	25
5	Bijlagen	26
5.1	Archeologische periodes	26
5.2	Plannenlijst	26
5.3	Fotolijst.....	26

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017A97

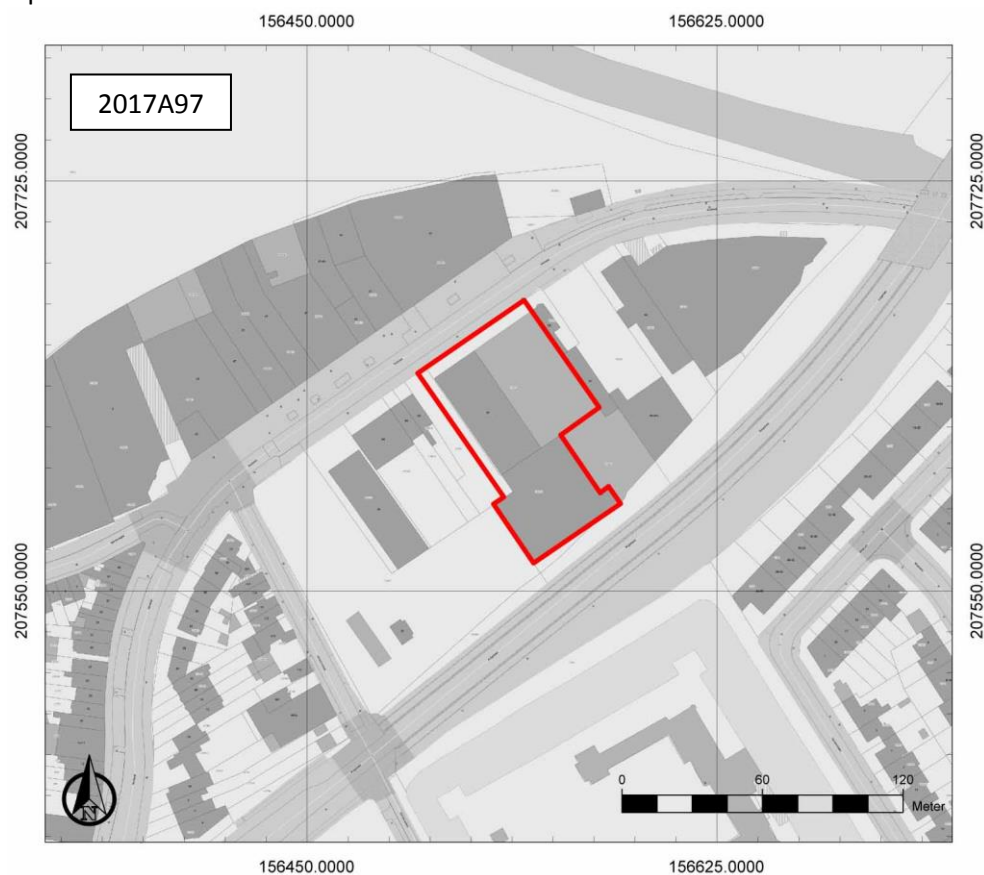
Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Antwerpen, Mortsel, Mortsel, Heirbaan, Heirbaan

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 156498, 207643
- 156543, 207674
- 156584, 207587
- 156547, 207562

Kadastraal plan:

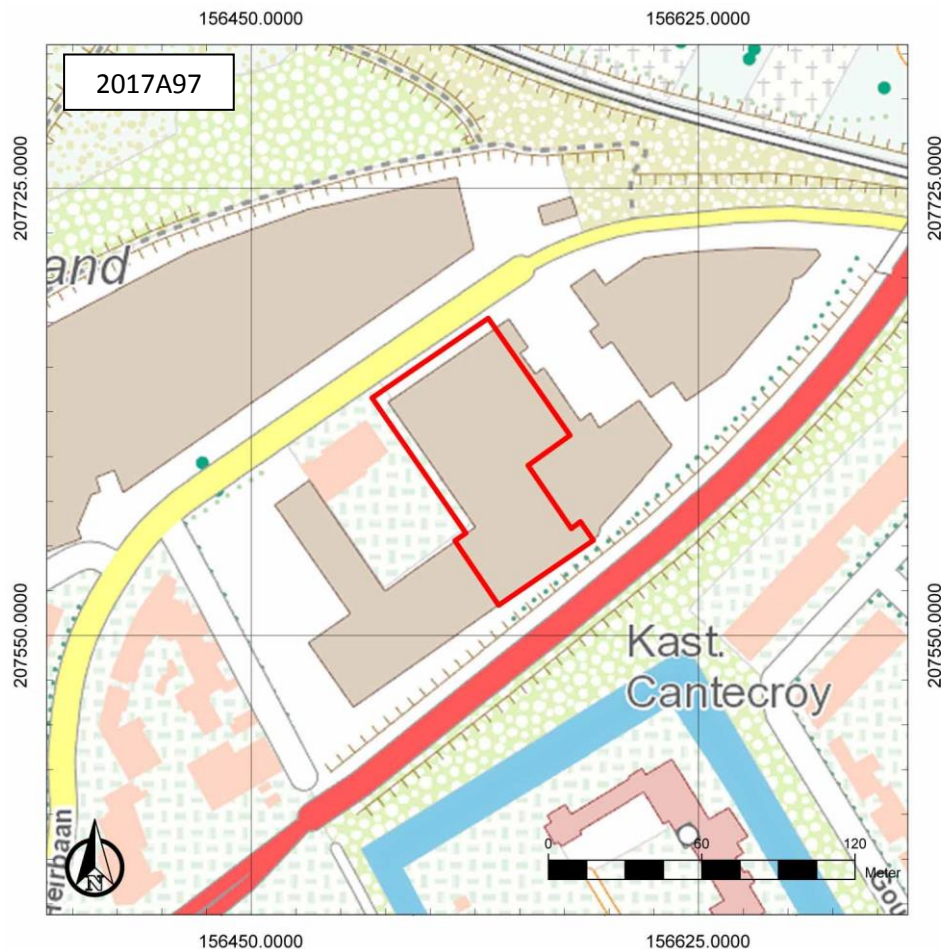

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Mortsel, Afdeling 2, sectie B, nummers 128p⁵, 128r⁵

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 4655 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 11/01/2017 – 24/01/2017

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwste tijd, akkerland

Verstoorde zones: er zijn geen gekende verstoorde zones.

2.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

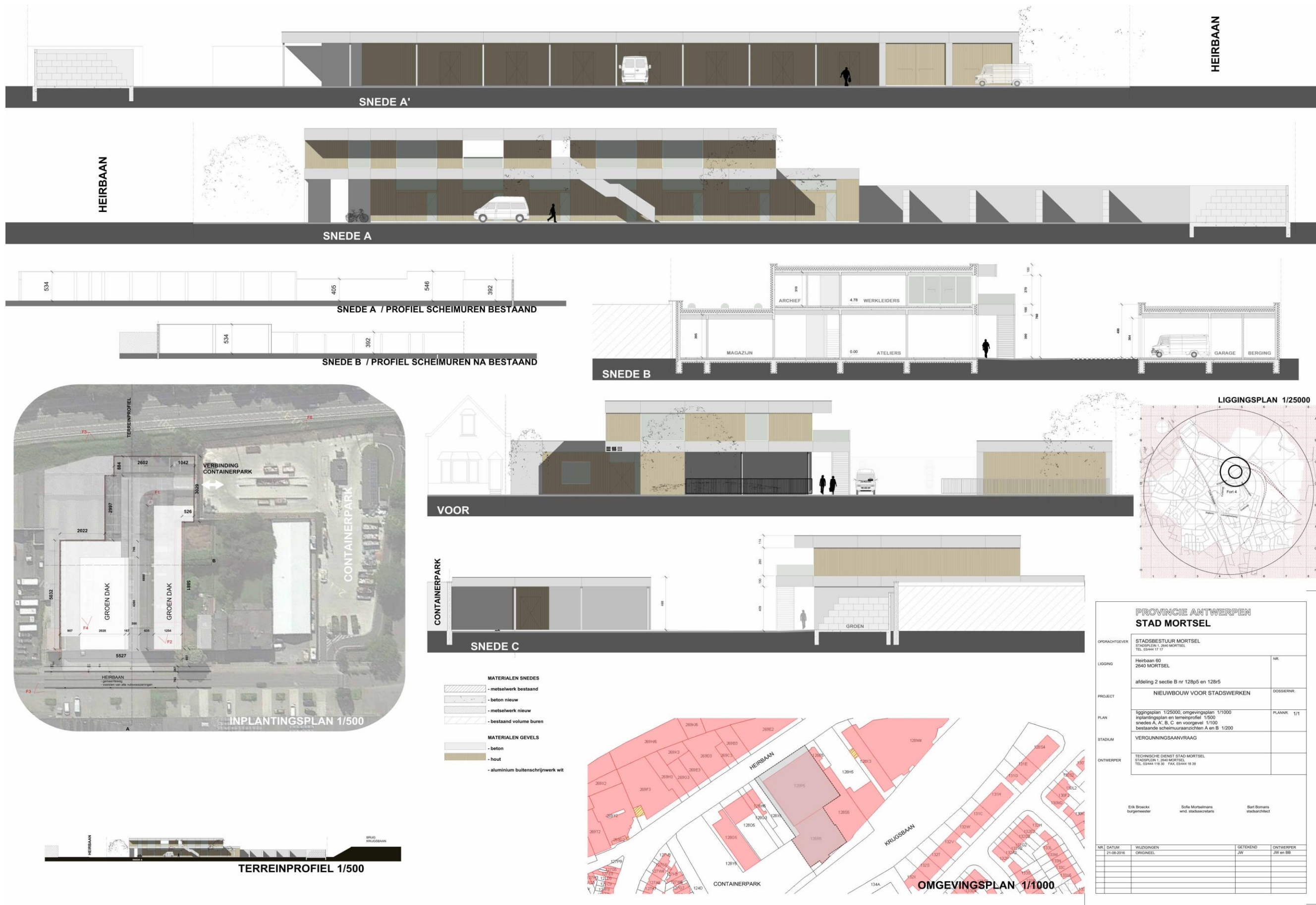
2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zal een nieuwbouw gerealiseerd worden voor de stadswerken (Figuur 4, Figuur 5, Figuur 6, Figuur 3). De nieuwbouw ligt in een KMO-zone. De bestaande stadswerken liggen aan de Sint Benedictusstraat in het centrum van Mortsel, midden in een woonwijk. Het nieuwe gebouw voor de stadswerken sluit aan op het bestaande containerpark. Op het terrein worden twee gebouwen opgetrokken. Tussen deze gebouwen zal een asfaltweg lopen, die de verbinding met het containerpark maakt (750 m²). Het gebouw in het noordoosten (1195 m²) (links op de ontwerptekeningen) heeft twee niveaus. Op het gelijkvloers zijn er ateliers, opslag en het magazijn van de stadswerken. De hoofdingang van het gebouw is gekoppeld aan het lokaal van de magazijniers aan de straatkant. Op de verdieping zijn er de kantoren, het archief, de kleedruimtes en de refter. Deze verdieping is ook toegankelijk met een lift. Voor rechtstreekse toegang naar de ateliers en de werkplaatsen is er ook een buitentrap die op het terras aan de refter uitgeeft. Er is een fietsenstalling voorzien aan de noordwestzijde van het noordoostelijke gebouw en de nodige ruimte voor afvalopslag. Eveneens aan de noordwestzijde van dit gebouw wordt een oprit in asfalt gerealiseerd (114 m²). Het geplande gebouw in het zuidwesten (874 m²) (rechts op de ontwerptekening) heeft twee dubbele garages en bestaat voor het overige uit een luifel voor het parkeren van de stadsvoertuigen en een opslag voor attributen van dit rollend materieel.

De gebouwen worden opgetrokken in een duurzame betonnen skeletbouw. De gevels worden afgewerkt met betonnen gevelplaten en verticale houten beplanking. De fundering van de nieuwe gebouwen bestaat uit funderingsleuven met een diepte van ca. 1,50 m en een breedte van ca. 60 cm. De dikte van de betonplaat, inclusief funderingslaag bedraagt ca. 40 cm. De opbouw, inclusief funderingslagen, van de asfaltweg heeft een dikte van ca. 60 cm.

De buitenruimte aan de zuidoostzijde (achter de gebouwen) krijgt een flexibele betonnen openlucht-opslag voor wegen en groendienst (574 m²). De dikte hiervan, inclusief funderingslaag, bedraagt ca. 40 cm. Tussen de asfaltweg en de parkeerruimte onder de luifel van het gebouw voor rollend materieel in het zuidwesten is een zone met grastegels voorzien om een gedeelte van het regenwater te laten infiltreren (616 m²). Voor de realisatie hiervan zal een ingreep in de bodem gebeuren van ca. 30 cm. Het rioleringsstelsel voorziet in de opslag van regenwater en de nodige buffering voor grondwater en vuil water. De buffering voor het grondwater (20000 l) en een sceptische put (5000 l) komen onder de fietsenstaling te liggen. Daarnaast wordt een regenwaterput (20000 l) gerealiseerd onder het andere gebouw. Ze kennen een verstoringdiepte van ca. 1,50 m. Het merendeel van de rioleringen komt onder de asfaltweg te liggen. Voor de realisatie hiervan wordt een sleuf gegraven van ca. 1 m breed tot een diepte van ca. 1 m onder het maaiveld.

Aan de straatzijde wordt de bestaande hoogstammige boom behouden en wordt groen toegevoegd, onder meer de aanplanting van bomen. De diepte van de plantputten bedraagt ca. 1,50 m. De andere groenaanleg betekent een verstoring tot ca. 30 cm onder het maaiveld. De bestaande tuinmuren rondom het onderzoeksgebied blijven behouden. Er worden geen herprofileringen van het terrein voorzien. Wel zijn er indirecte factoren zoals compactie bij de werfingrepen, die een invloed op het aanwezige bodemarchief hebben. Op dit moment staat er op het terrein nog een gebouw. Dit zal gesloopt worden voorafgaand aan de reeds besproken geplande werken.

Figuur 3: Ontwerpplan met doorsnedes (Technische dienst stad Mortsel)

PROVINCIE ANTWERPEN

STAD MORTSEL

OPDRACHTGEVER	STADSBESTUUR MORTSEL STADPLEIN 1, 2640 MORTSEL TEL. 03444 17 17		
LOGGING	Heirbaan 60 2640 MORTSEL	NR.	
PROJECT	afdeling 2 sectie B nr 128p5 en 128r5	DOSSIERNR.	
PLAN	plan gelijkvloers 1/100	PLANNR.	3/4
STADIUM	VERGUNNINGSAANVRAAG		
ONTWERPER	TECHNISCHE DIENST STAD MORTSEL STADPLEIN 1, 2640 MORTSEL TEL. 03444 115 35 FAX. 03444 18 35		

Erik Broeckx

Sofie Mortelmans

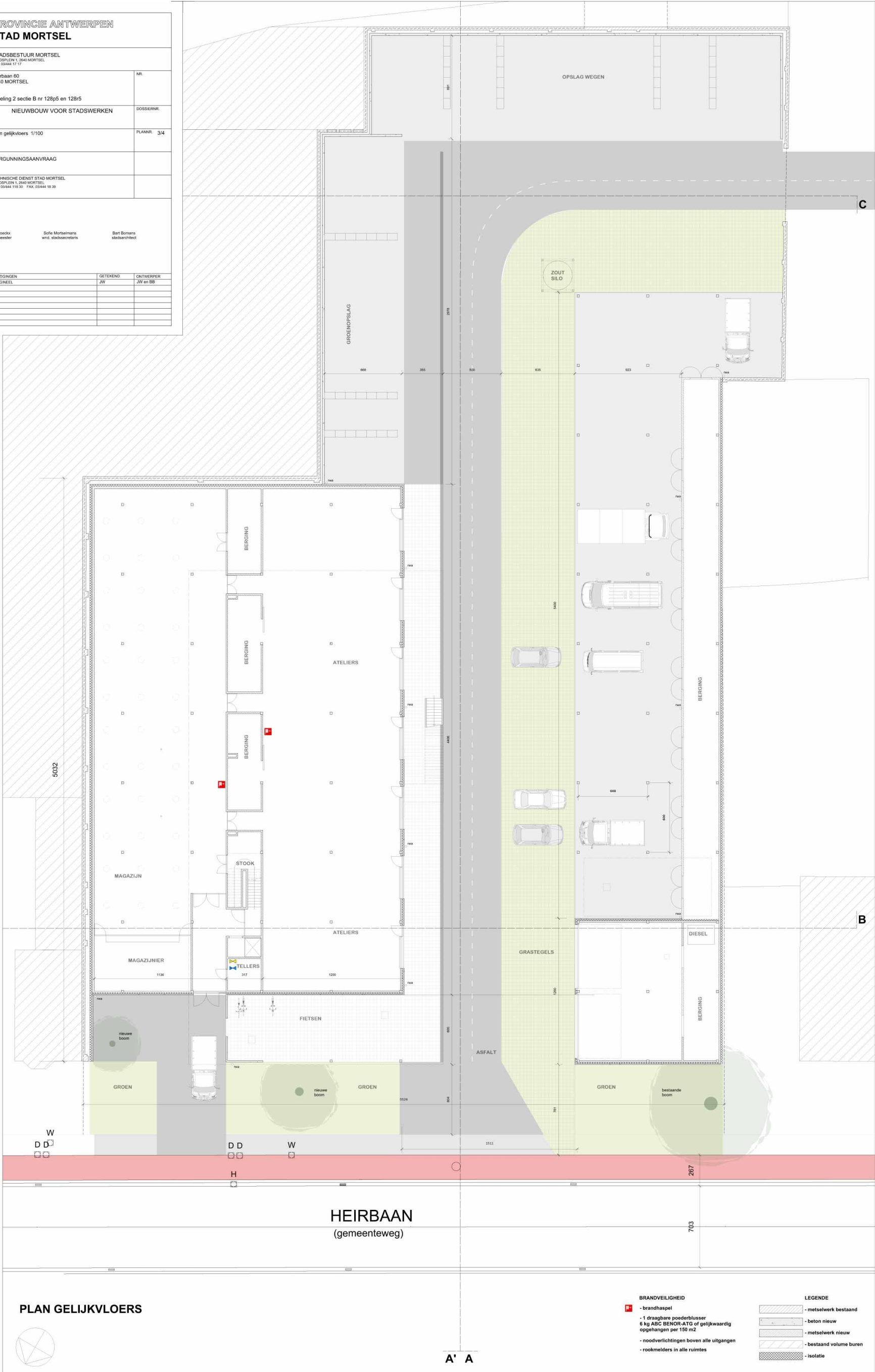
Barl Bonens

burgemeester

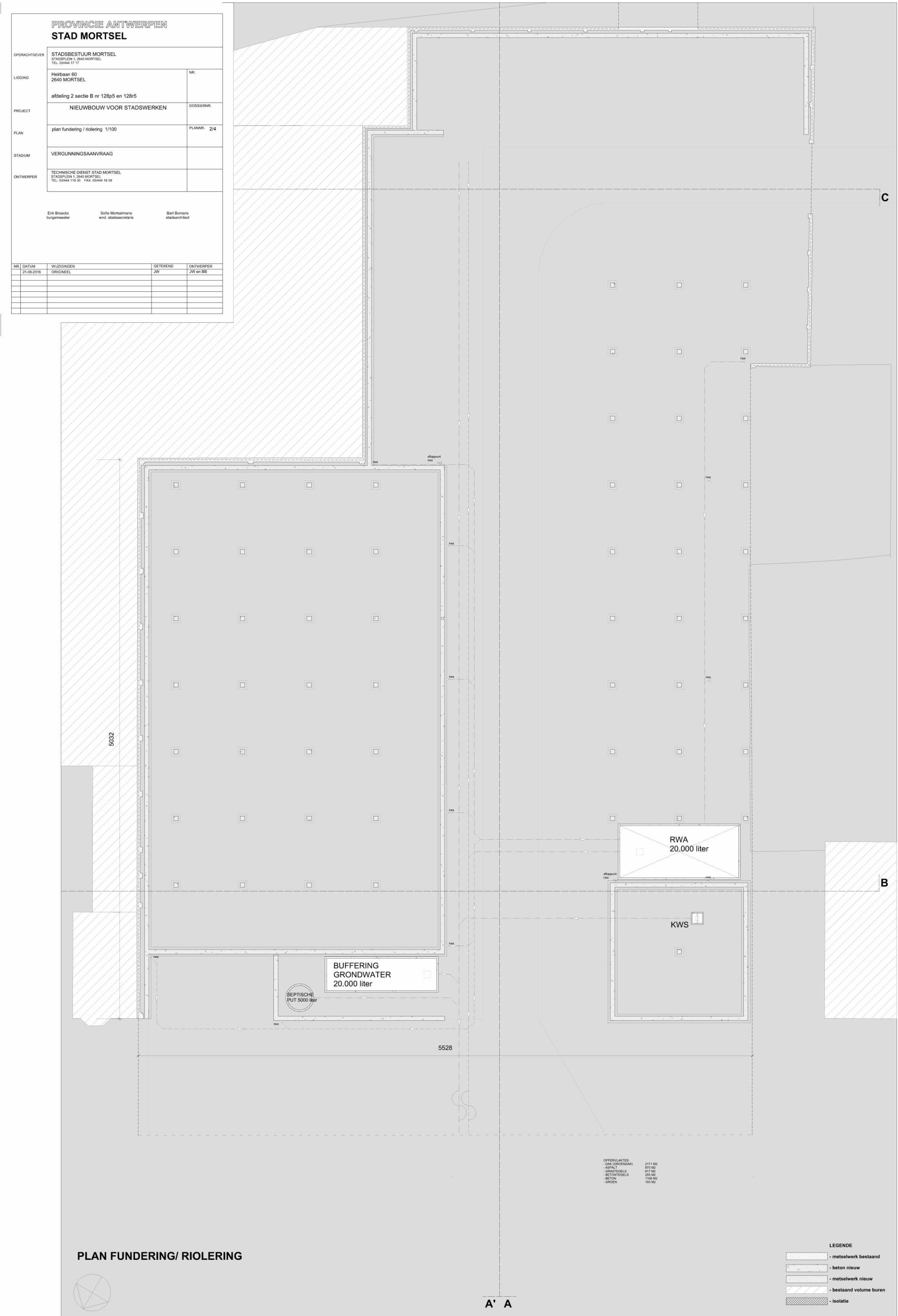
wind. stadssecretaris

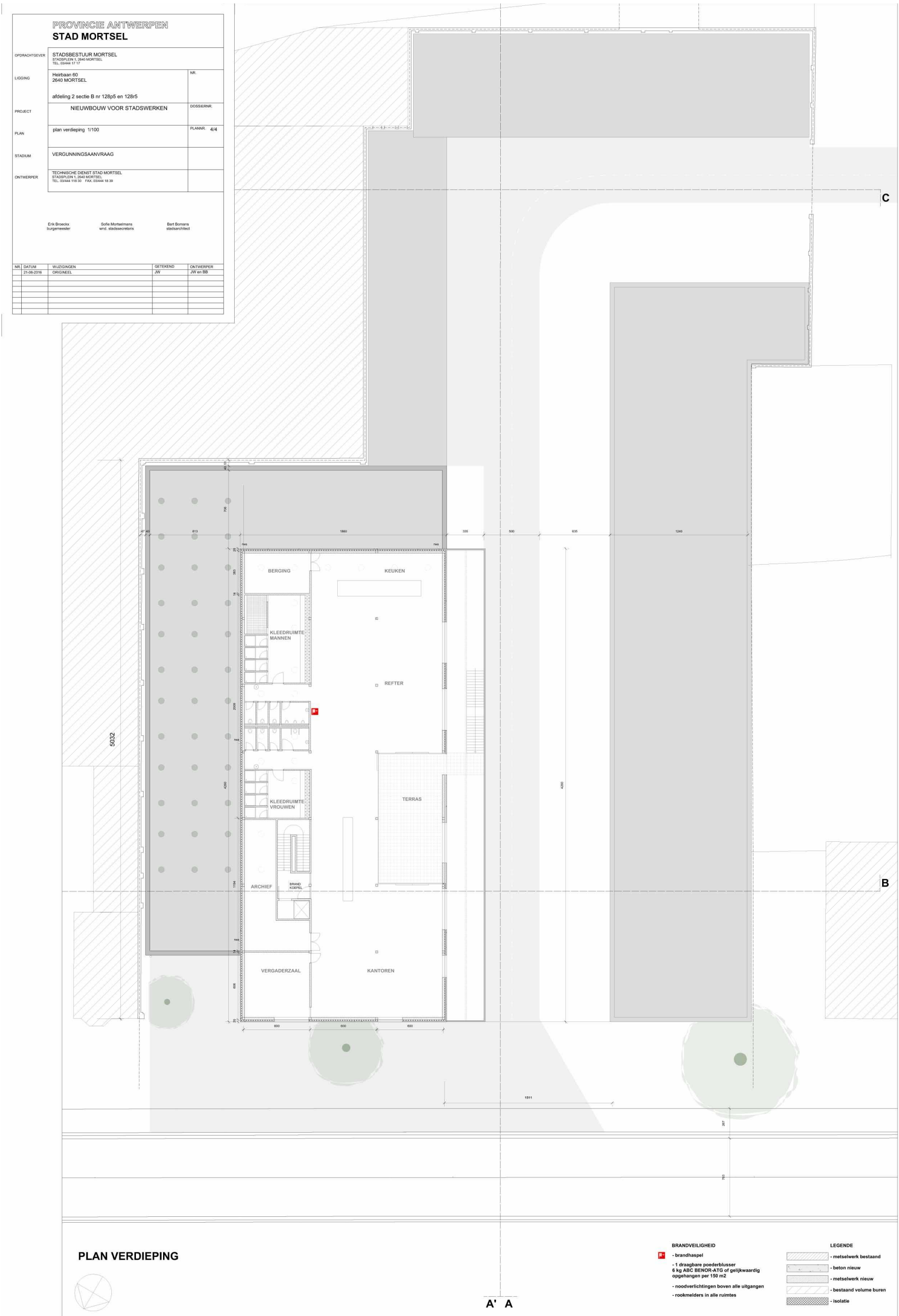
stadsarchitect

NR.	DATUM	WIJZIGINGEN	GETEKEND	ONTWERPER
	21-08-2018	ORIGINEEL	JW	JW en BB

Figuur 4: Plan gelijkvloers (Technische dienst stad Mortsel)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

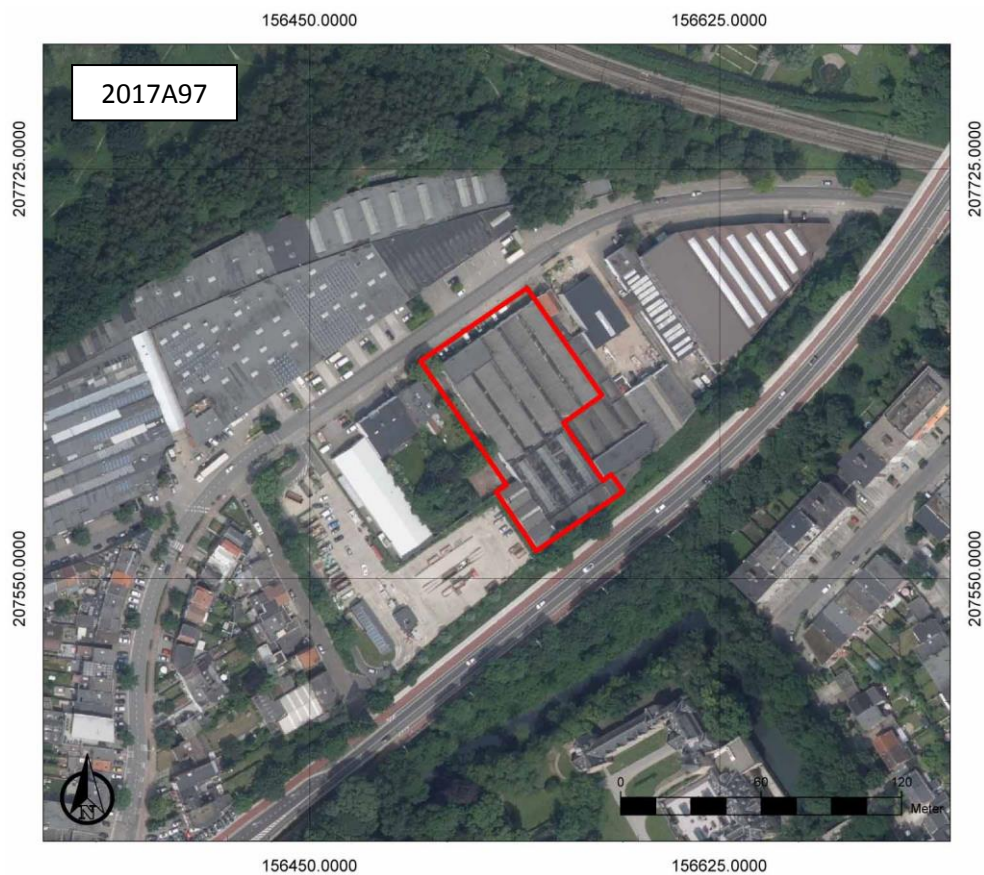
Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) en de Atlas der Buurtwegen (1841) worden twee momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

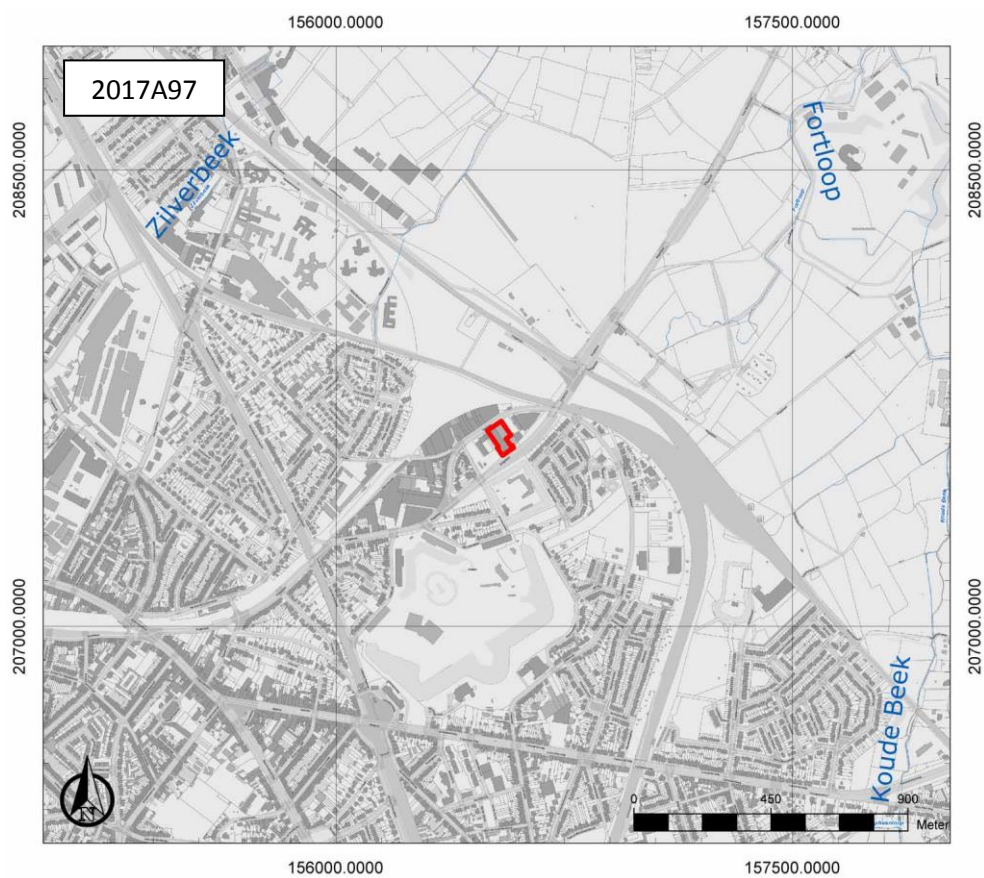
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

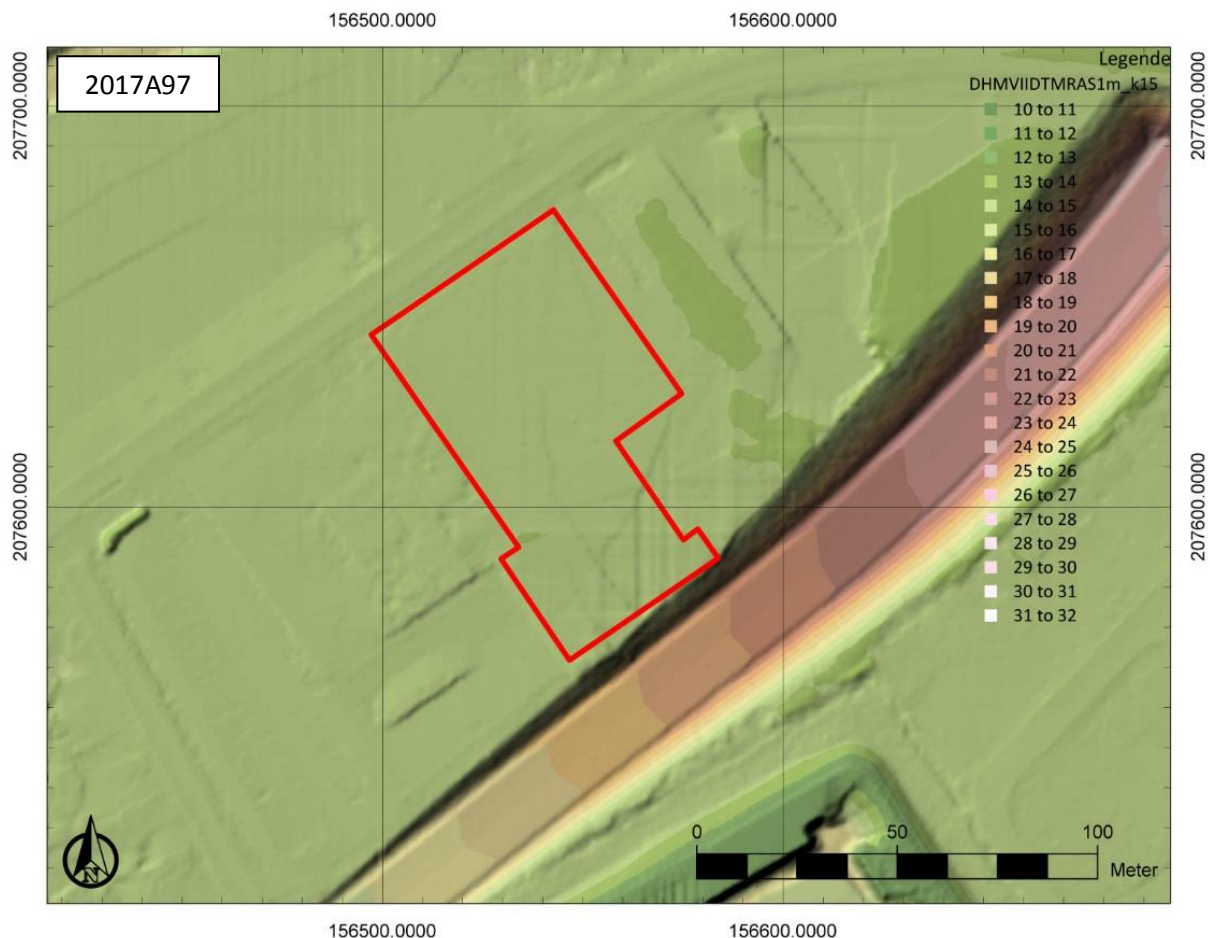
Het onderzoeksgebied is gelegen ten noorden van het centrum van Morsel, tussen de Heirbaan in het noordwesten en de Krijgsbaan in het zuidoosten (Figuur 7). Volgens het gewestplan is de hoofdbestemming ambachtelijke bedrijven en kmo's. Hydrografisch behoort het terrein tot het Beneden-Scheldebekken. Ten noordwesten van het onderzoeksgebied stroomt de Zilverbeek, ten noordoosten de Fortloop en ten oosten de Koude Beek die aflopen naar de Groot Schijn (Figuur 8).

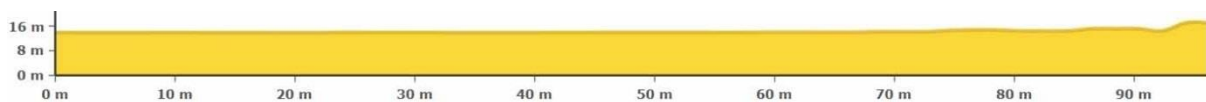
Figuur 7: Luchtfoto van 2015 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 8: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 9: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

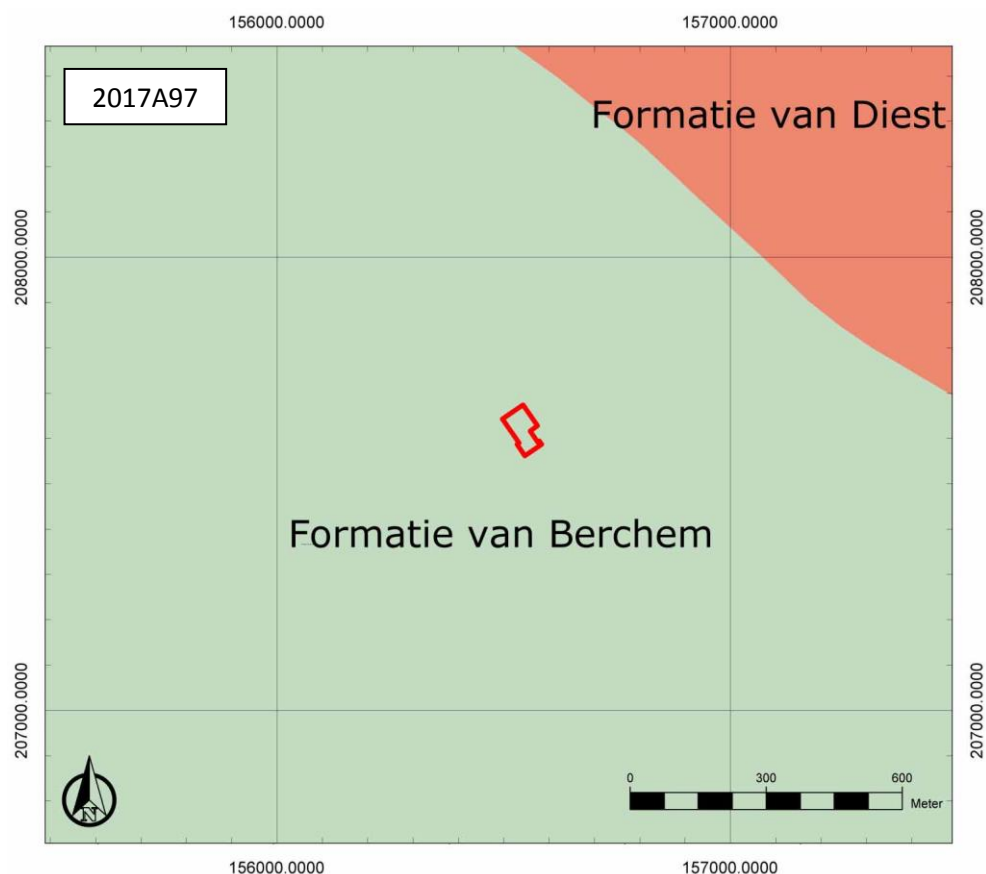
Figuur 10: Hoogteverloop van noordwest naar zuidoost (www.geopunt.be/kaart)

Het onderzoeksgebied bevindt zich op een hoogte tussen 14,2 en 14,7 m TAW (Figuur 10), in een laaggelegen, vlak landschap. Het terrein is te situeren op de noordelijke uitloper van de Boomse Cuesta. Het hoogste punt van de Boomse Cuesta ligt op 31 m TAW.³ De Scheldevallei bevindt zich ten noordwesten van het onderzoeksterrein (Figuur 9). De tertiaire ondergrond (Figuur 11) bestaat uit de Formatie van Berchem, die wordt gekenmerkt door donkergroen tot zwart zand, dat sterk glauconiethoudend is, plaatselijk schelpen aan de basis bevat en onderaan kleihoudend is.⁴ De quartairgeologische kaart (Figuur 12) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk Vroeg-Holoceen aanwezig zijn, en/of hellingafzettingen van het Quartair.⁵ Ten oosten is de loop van de Koude Beek gearceerd aangegeven op de kaart.

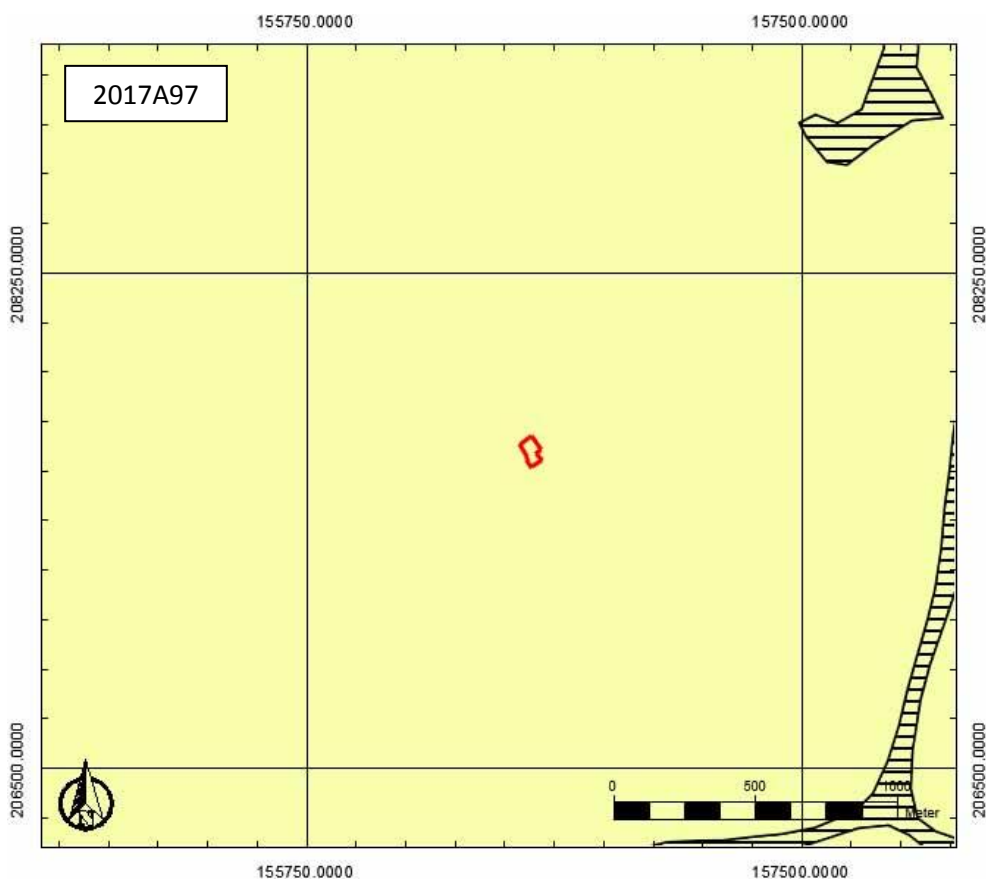
³ Adams/Vermeire 2002, 7

⁴ www.geopunt.be/kaart

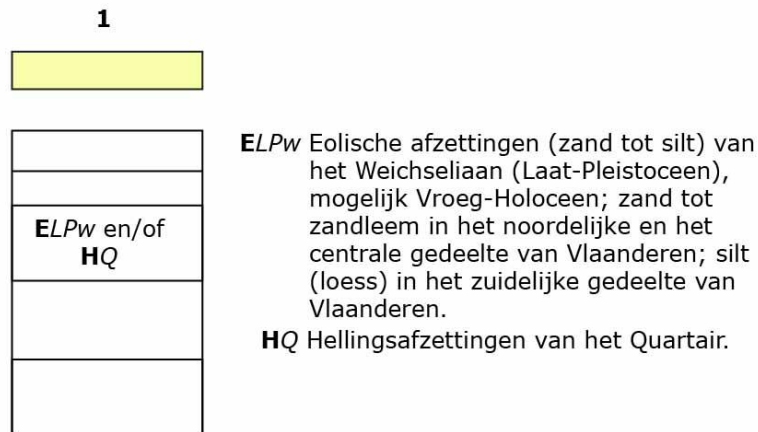
⁵ www.geopunt.be/kaart

Figuur 11: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

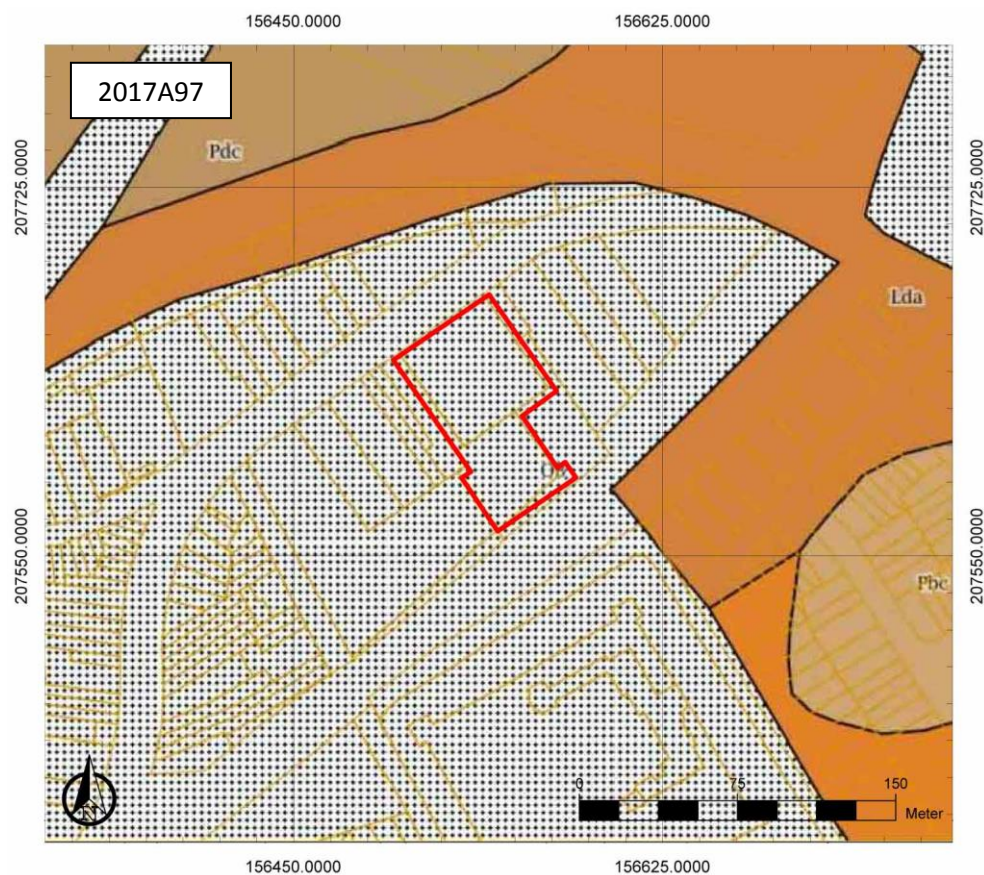

Figuur 12: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 13: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 14) toont dat het onderzoeksgebied in een bebouwde zone ligt (OB). Ten noorden en ten oosten van het terrein wordt de bodem aangegeven als een matig natte zandleembodem met textuur B horizont (Lda). Ten zuidoosten wordt de bodem gekarakteriseerd als een matig droge zandleembodem met textuur B horizont (Lca). Plaatselijk komt daar ook een droge licht zandleembodem met sterk gevlekt, ver brokkelde textuur B horizont (Pbc) voor. Ten noorden is er volgens de bodemkaart een matig natte licht zandleembodem met sterk gevlekt, verbrokkelde textuur B horizont (Pdc).

Figuur 14: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 15: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Volgens de bodemgebruikskartaal wordt nagenoeg het volledige onderzoeksgebied ingenomen door gebouwen. Langs de noordelijke en westelijke zijde van het onderzoeksterrein zijn verhardingen te bemerken (Figuur 15).

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

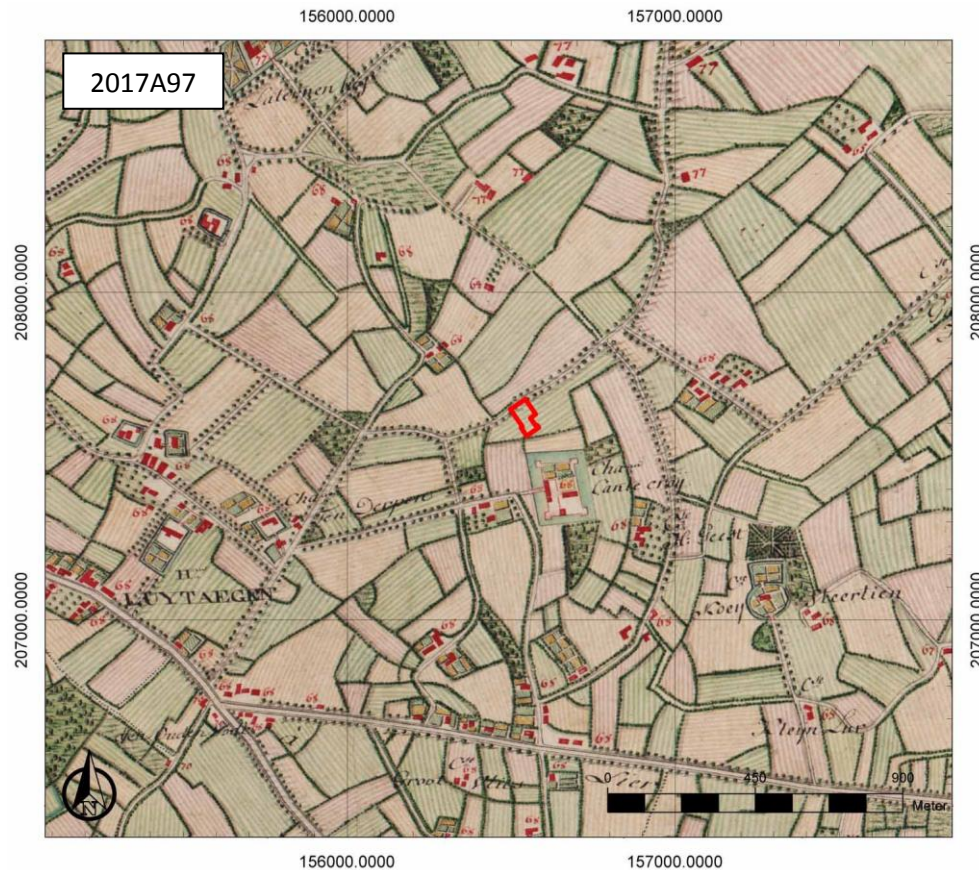
Op grondgebied van het huidige Mortsel, gelegen aan de Romeinse heirbaan vanuit Bavai via Asse en Rumst naar Utrecht, was reeds een zekere bewoning aanwezig in de Romeinse tijd (zie 2.4.3). Het Frankische landbouwbedrijf *villa Tishengien, Diezegem* was vermoedelijk sinds de 7de eeuw afhankelijk van de abdij van Lobbes (Henegouwen, zie de legende van Sint Reinhildis). Het omvatte de huidige gemeenten Mortsel, Hove en Edegem. Wellicht ontstond in de 10de of 11de eeuw een nieuw centrum *Mortsel*, ten zuiden van een hoeve van de villa Diezegem. Lange tijd was dit slechts een kapel, een vroege voorloper van de Sint-Benedictuskerk, die tot 1158 afhankelijk was van de moederkerk te Kontich.

Vanaf 1387 was Mortsel als afzonderlijke heerlijkheid in handen van de heren van Cantecroy (zie 2.4.3). Hoe en wanneer Cantecroy ontstaan is uit, en/of naast het goed Diezegem, is niet geweten. Zijn grootste bloei kende Cantecroy onder Antoine Perrenot, kardinaal Granvelle, die het goed vergrootte met de zogenaamde *cardinaelsdorpen*. In 1570 werden al die leengoederen, namelijk Mortsel, Edegem, Luithagen, Boechout, Borsbeek, Hove, Vremde, Kontich, Waarloos, Reet en Aartselaar, gebundeld tot het graafschap Cantecroy. Tijdens de troebelen van de tweede helft van de 16de eeuw en in het eerste kwart van de 17de eeuw viel het graafschap uiteen.

Omwillen van zijn strategische ligging op het kruispunt van belangrijke toegangswegen naar Antwerpen werd Mortsel vanaf de 16de eeuw tot circa 1830 nagenoeg doorlopend getroffen door verwoestingen, plunderingen, troepentransporten en gevechten. In 1585, ten tijde van de val van Antwerpen, was Mortsel bijna volledig ontvolkt en platgebrand. Tijdens de Tweede Wereldoorlog

werd de gemeente zwaar getroffen door een luchtaanval op 5 april 1943 en door V-bommen in 1944-45.⁶

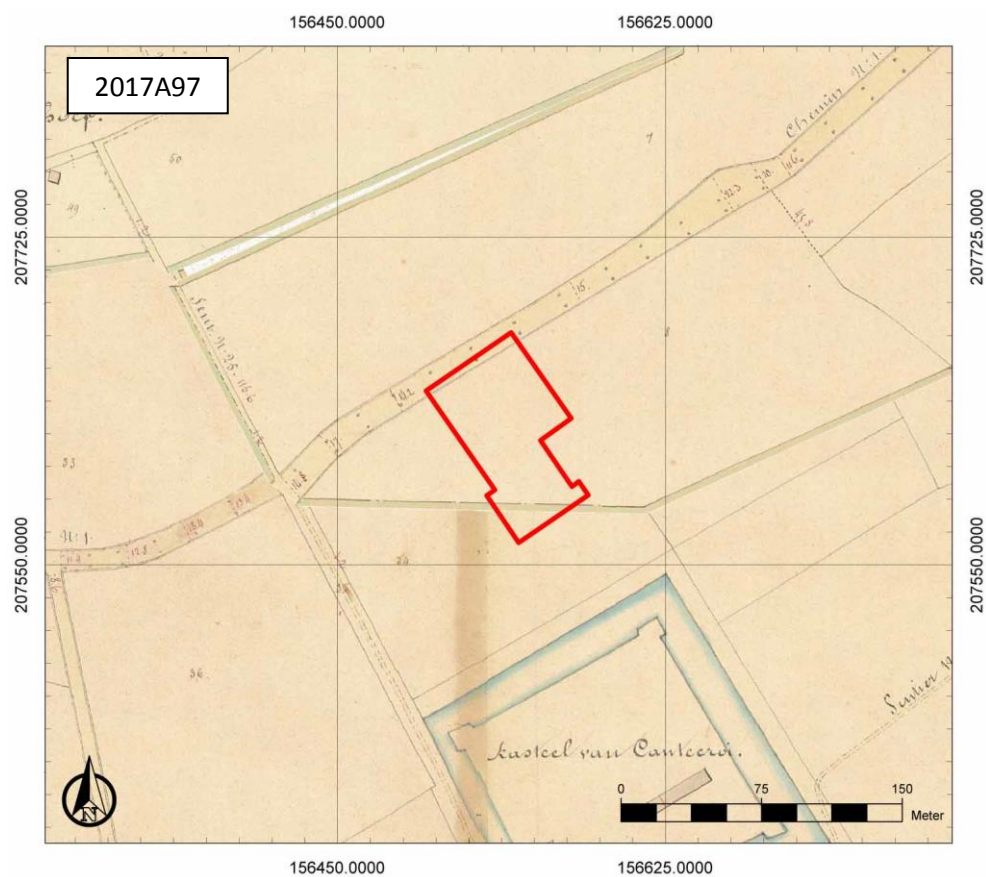
Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778) is te zien dat het onderzoeksgebied in gebruik is als akkerland (Figuur 16). De Heirbaan is reeds te zien. Er is geen bebouwing te bemerken in het onderzoeksgebied. Ten zuiden is het kasteel van Cantecroi te zien.

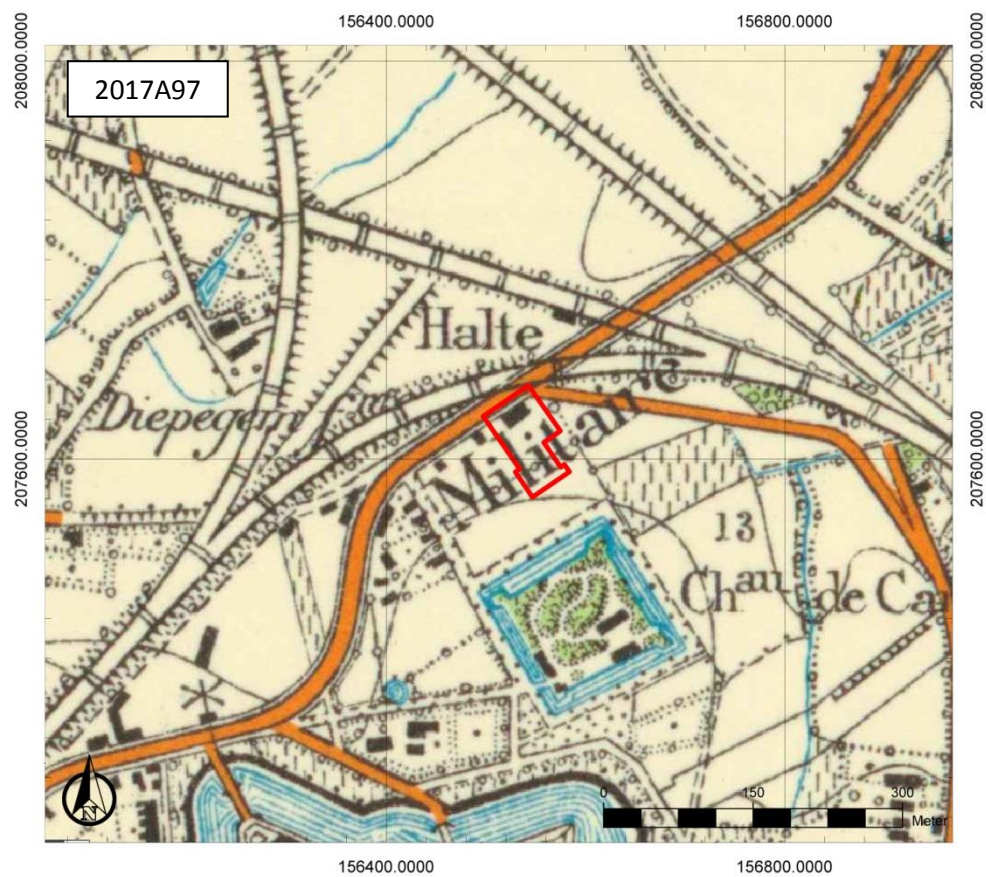
Figuur 16: Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is evenmin bebouwing te zien binnen het onderzoeksgebied. Vermoedelijk was het terrein nog steeds in gebruik als akkerland (Figuur 17). Ten zuiden is nog steeds het kasteel van Cantecroi te zien. Bebouwing binnen het onderzoeksgebied is voor het eerst te zien op een topografische kaart uit 1937 (Figuur 18). Een topografische kaart uit 1959 (Figuur 19) toont aan dat de bebouwing toegenomen is. Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 20) toont dat het terrein ingenomen wordt door gebouwen. De situatie verschilt nauwelijks van de huidige situatie (Figuur 7).

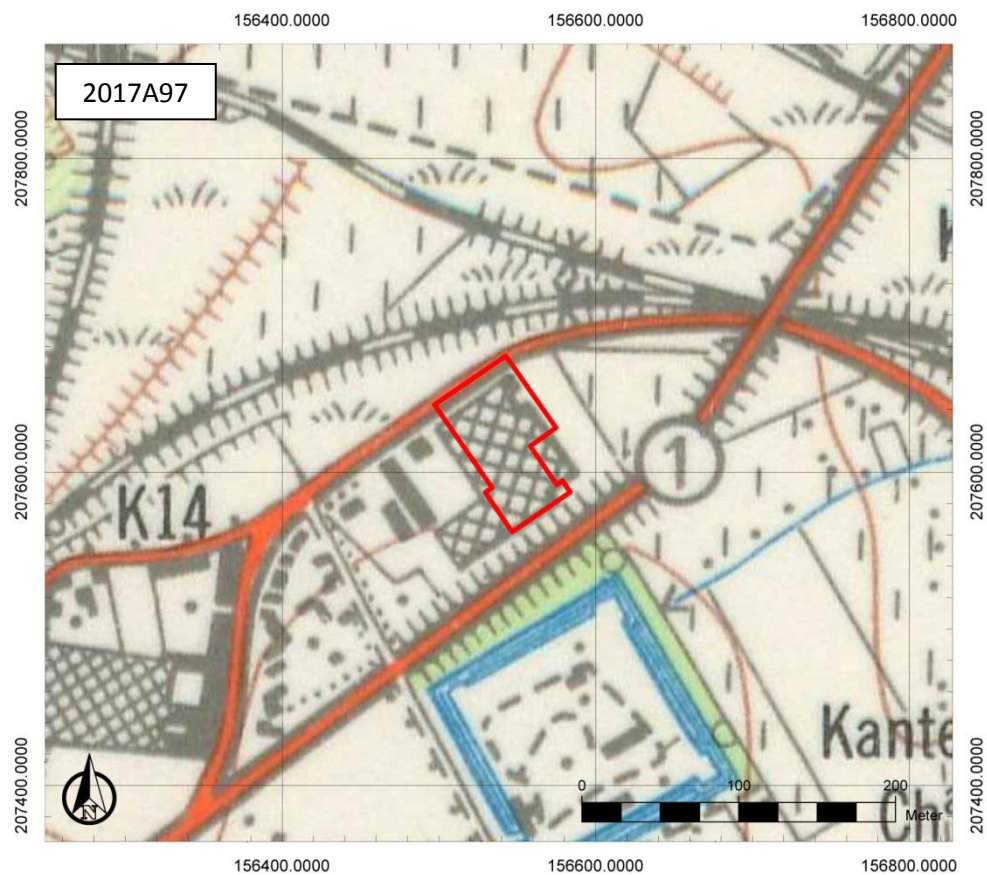
⁶ Inventaris bouwkundig erfgoed, ID 120690, Mortsel (geraadpleegd op 11 januari 2017)

Figuur 17: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 18: Topografische kaart uit 1937 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

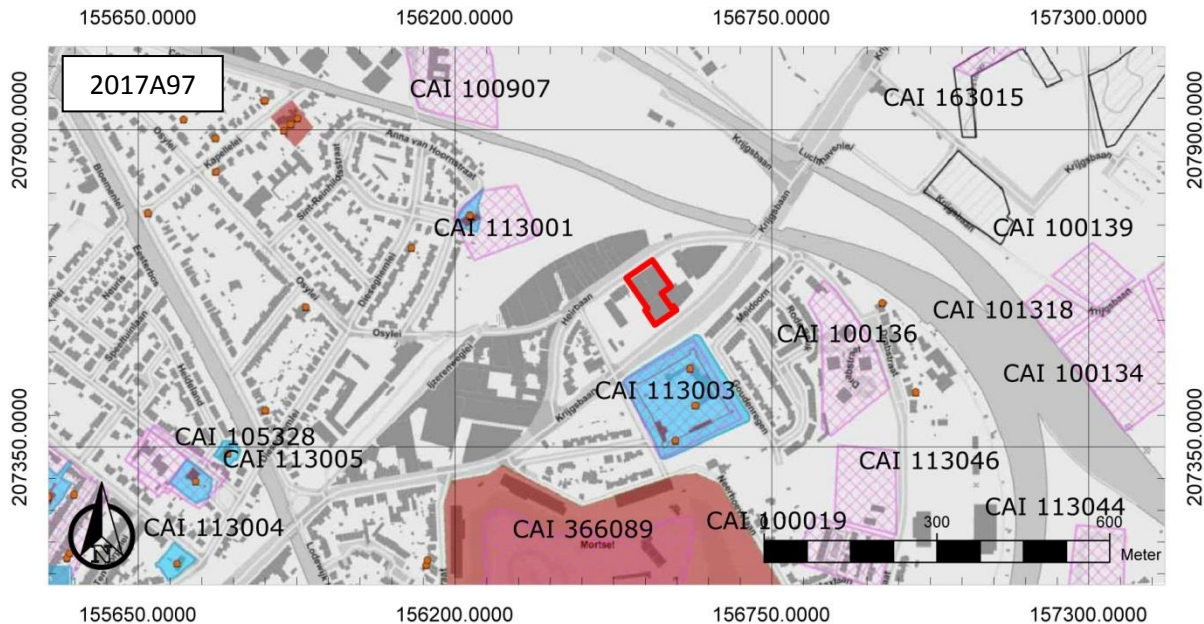
Figuur 19: Topografische kaart uit 1959 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 20: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 21). We bespreken meest nabijgelegen gekende waarden, omdat ze het best het archeologisch potentieel van het terrein helpen inschatten en de vondsten worden zo veel als mogelijk chronologisch besproken.

Figuur 21: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>)

De vindplaats CAI ID 100907 bracht een aantal lithische vondsten op uit de steentijd.⁷ Ten zuidoosten is de vindplaats Drabstraat I gelegen (CAI ID 100019), waar twee afvalkuilen met materiaal in uit de vroege ijzertijd werden gevonden, evenals enkele grachten en geïsoleerde sporen.⁸ Op de vindplaats Mortsel-Cantecroy (CAI ID 100136) werd aardewerk uit de ijzertijd aangetroffen, maar vooral veel middeleeuwse scherven.⁹ Op locatie CAI ID 100134 werden vondsten uit de ijzertijd aangetroffen. Daarnaast werden enkele silexfragmentjes uit de steentijd vastgesteld en werd aardewerk uit de midden-Romeinse tijd en uit de middeleeuwen gevonden.¹⁰ CAI ID 100139 leverde heel wat afvalkuilen op uit de late ijzertijd en vondstmateriaal uit de laat-Romeinse tijd.¹¹ Romeinse vondsten kwamen ook aan het licht op de vindplaats Steenaeker I (CAI ID 101318). Het betreft een stenen constructie en sporen van houten gebouwen.¹²

Het Hof van Wolfsate (CAI ID 113044) is een omgrachte site met opper- en neerhof, dat zou dateren uit de vroege middeleeuwen. Mogelijk is het een middeleeuws 'steen' geweest. In de 15de eeuw werd het beschreven als een ronde heergracht met daarbinnen een hoeve met boomgaard.¹³ De

⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 100907, Mortsel-tussen 2 spoorwegen, geraadpleegd op 11 januari 2017

⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 100019, Drabstraat I, geraadpleegd op 11 januari 2017

⁹ Centrale Archeologische inventaris, CAI ID 100136, Mortsel-Cantecroy, geraadpleegd op 11 januari 2017

¹⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 100134, Mortsel 2(PV), geraadpleegd op 11 januari 2017

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 100139, Mortsel-Steenaeker-Silo, geraadpleegd op 11 januari 2017

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 101318, Steenaeker I, geraadpleegd op 11 januari 2017

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113044, Hof van Wolfsate, geraadpleegd op 11 januari 2017

Diezegemhoeve (CAI ID 113001) is het enige overblijfsel van het Frankisch domein “villa Tisenghien” (zie 2.4.2).¹⁴ Kasteel Ten Dorpe (CAI ID 113005) is een overblijfsel van een domein dat reeds in 1290 vermeld wordt. Het gebouw werd verwoest door brand in 1583 bij het Beleg van Antwerpen en daarna heropgebouwd.¹⁵ Kasteel Ter Varent (CAI ID 113004) wordt op het einde van de 13de eeuw reeds als hoeve vermeld en op het einde van dezelfde eeuw versterkt tot feodaal kasteel.¹⁶ Het Kasteel Cantecroy (CAI ID 113003) is een versterkt kasteel dat voor het eerst vermeld werd op het einde van de 13de eeuw als heerlijkheid (zie 2.4.2). In het midden van de 15de eeuw werd het kasteel verbouwd en vergroot en er kwam een slotgracht. Op het einde van de 16de eeuw werd een ringmuur rond de aarden wal aangelegd, evenals hoekbastions en een verhoogd artillerieterras. Er was ook een 15de-eeuwse kapel, die in het begin van de 17de eeuw met de rest van het kasteel ontmanteld werd. In de tweede helft van de 17de eeuw werd het poortgebouw een herenhuis.¹⁷ Een hoevecomplex (CAI ID 113046) bestaande uit een woning, bijgebouwen en een tuin gaat zeker terug tot de 18de eeuw, aangezien het te zien is op de zogenaamde Ferrariskaart.¹⁸ Fort 4 (CAI ID 366089) is een fort uit de 19de eeuw, dat deel uitmaakte van de Brialmontgordel.¹⁹

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

In de eerste plaats zijn er verschillende gekende archeologische en historische waarden in de nabije omgeving van het onderzoeksgebied, die inzicht bieden in het archeologisch potentieel van het terrein. Net ten zuiden van het onderzoeksgebied is het kasteel Cantecroy gelegen, dat voor het eerst vermeld wordt in de 13de eeuw. In de nabije omgeving werd ook aardewerk gevonden uit de ijzertijd en de middeleeuwen. Op grotere afstand zijn bewoningssporen uit de Romeinse tijd gevonden. De gekende archeologische waarden in de omgeving wijzen voor het onderzoeksgebied op archeologisch potentieel voor de metaaltijden, de Romeinse tijd en de middeleeuwen. Steentijd artefactensites die in situ bewaard zijn, worden niet meer verwacht omwille van de bebouwing op het terrein. Deze heeft hoogstwaarschijnlijk de aanwezige ploeglaag verstoord. Bovendien is de afstand van het onderzoeksgebied tot de waterlopen in de buurt al vrij groot, waardoor het potentieel op de aanwezigheid van steentijd artefactensites sowieso al laag was.

Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's hebben we inzicht in de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein in de nieuwe en nieuwste tijd. Ze geven aan dat het terrein minstens sinds de 18de eeuw in gebruik was als akkerland. Vanaf een topografische kaart uit 1937 wordt bebouwing aangegeven in het noorden van het onderzoeksgebied. Ten laatste vanaf 1959 werd het volledige terrein bebouwd, zoals dat vandaag nog steeds het geval is.

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113001, Diezegemhoeve, geraadpleegd op 11 januari 2017

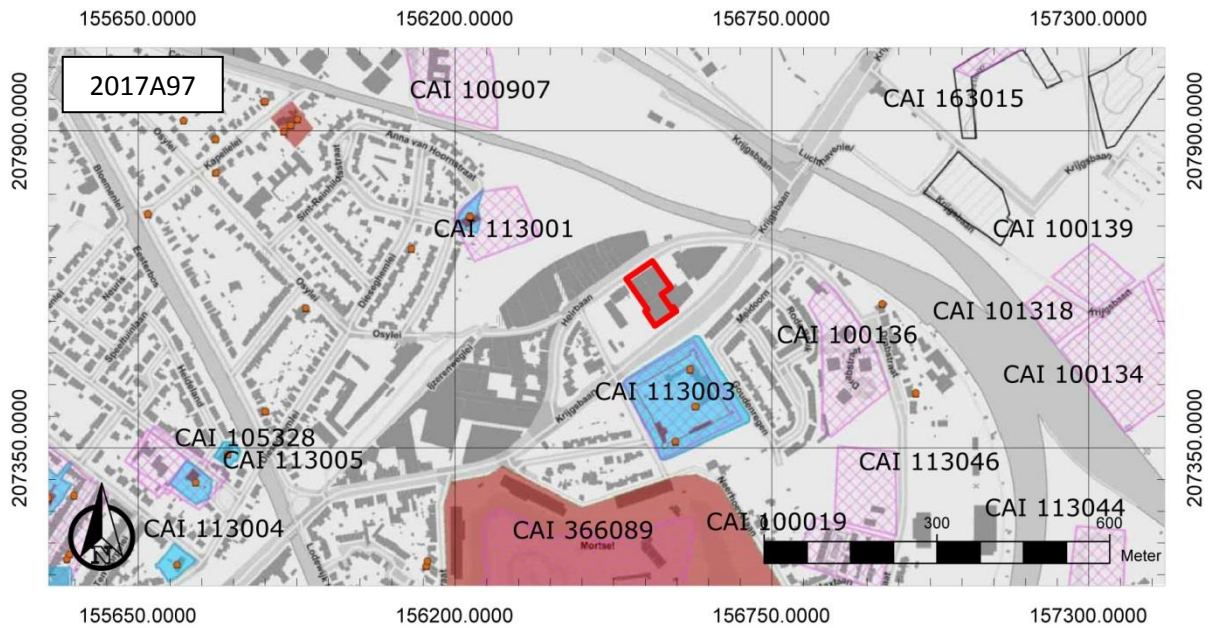
¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113005, Kasteel Ten Dorpe, geraadpleegd op 11 januari 2017

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113004, Kasteel Ter Varent, geraadpleegd op 11 januari 2017

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113003, Kasteel Cantecroy, geraadpleegd op 11 januari 2017

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 113046, Domein Heilige Geest, geraadpleegd op 11 januari 2017

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 366089, Fort 4, geraadpleegd op 11 januari 2017

Figuur 22: Syntheseplan

Wat is de impact van de geplande werken?

De geplande werken voorzien in de aanleg van twee gebouwen, een weg en omgevingsaanleg op het terrein. De geplande werken hebben een impact op het bodemarchief en betekenen een verstoring ervan binnen het volledige onderzoeksgebied. Daarom dient het volledige terrein als bedreigd beschouwd te worden.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het uitgevoerde bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied een hoog archeologisch potentieel kent met betrekking tot archeologische resten uit de metaaltijden, de Romeinse tijd en de middeleeuwen. Specifiek laat de locatie van het onderzoeksgebied toe onderzoek te doen naar het kasteel Cantecroy. Bijkomend archeologisch onderzoek kan inzicht bieden in de middeleeuwse omgeving van het kasteel. De geplande werken betekenen een bedreiging van het bodemarchief binnen het volledige onderzoeksgebied. Daarom is bijkomend archeologisch vooronderzoek aangewezen.

Gezien de aanwezige bebouwing op het terrein wordt verwacht dat het bovenste deel van de oorspronkelijke bodemopbouw verstoord of verdwenen is. Daarom is een landschappelijk booronderzoek weinig zinvol. Het maakt ook dat een veldkartering op het terrein niet mogelijk is. Geofysisch onderzoek is wel mogelijk, maar niet de meest aangewezen onderzoeksmethode. Het laat namelijk niet toe de gedetecteerde sporen te dateren. Het is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren.

Een proefsleuvenonderzoek is de meest geschikte onderzoeksmethode omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt en de onderzoeksmethode voldoende ruimtelijk inzicht biedt om aanwezige sporen vast te stellen en te interpreteren om hun kennispotentieel in te schatten.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek geeft aan dat het onderzoeksgebied een hoog archeologisch potentieel kent. Het is nabij het kasteel Cantecroy gelegen. Verder zijn in de omgeving vondsten aangetroffen uit de ijzertijd, de Romeinse tijd en de middeleeuwen, waardoor sporen uit deze periodes mogelijk aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied. Gezien het hoge archeologische potentieel van het terrein is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig, in de vorm van een proefsleuvenonderzoek.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Adams, R./S. Vermeire, 2002: *Toelichting bij de quartairgeologische kaart. Kaartblad 15 Antwerpen, Gent.*

4.2 Websites

Cartesius (2017)
<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2017)
<https://cai.onroerenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2017)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2017)
<https://geo.onroerenderfgoed.be/>

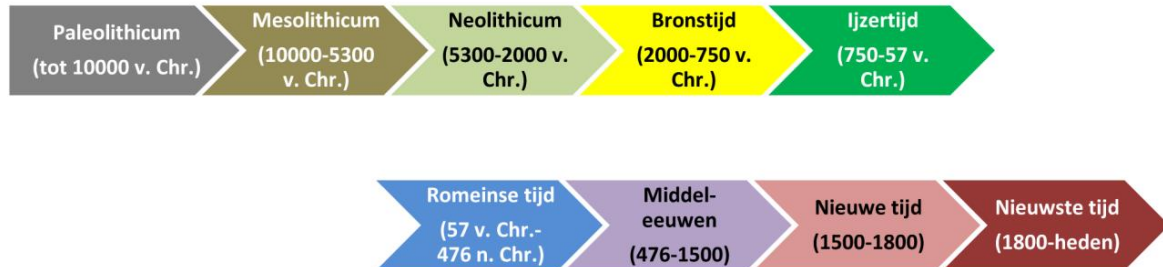
Geopunt Vlaanderen (2017)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2017)
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2017)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2017A97

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	11/01/2017
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	11/01/2017
3	Bouwplan	Ontwerpplan	1:1	Digitaal	11/01/2017
4	Bouwplan	Plan Gelijkvloers	1:1	Digitaal	11/01/2017
5	Bouwplan	Plan fundering/riolering	1:1	Digitaal	11/01/2017
6	Bouwplan	Plan verdieping	1:1	Digitaal	11/01/2017
7	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	11/01/2017
8	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	11/01/2017
9	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	11/01/2017
10	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	11/01/2017
11	Quartairgeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	11/01/2017
12	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	11/01/2017
13	Bodemgebruikskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	11/01/2017
14	Bodemerosiekaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	11/01/2017
15	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden	1:1	Digitaal	11/01/2017
16	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	11/01/2017
17	Topografische kaart	1937	1:1	Digitaal	23/01/2017
18	Topografische kaart	1959	1:1	Digitaal	23/01/2017
19	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	11/01/2017
20	Syntheseplan	Synthese van het bureauonderzoek	1:1	Digitaal	11/01/2017

5.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2016K427

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Luchtfoto	Toestand terrein 2015	Digitaal	11/01/2017
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	11/01/2017

